

به نام خدا

اظهار نظر کارشناسی درباره:
«طرح اصلاح موادی از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی»
(شفافیت آرای نمایندگان)

مقدمه

شفافیت عملکرد مجلس شورای اسلامی به‌عنوان رکن اصلی تقنین در کشور، به‌جهت نقش‌آفرینی در تعیین حق و تکلیف مردم و تنظیم روابط اجتماعی دارای اهمیت ویژه‌ای می‌باشد و بدیهی است که از مهمترین ابعاد شفافیت مجلس، انتشار اطلاعات رأی‌گیری و شفافیت آرای نمایندگان است.

فارغ از مبانی لزوم شفافیت در اندیشه سیاسی اسلام و اندیشه سیاسی مدرن و نتایج شفافیت آرای نمایندگان اعم از «پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری نمایندگان و فعال شدن نظارت مردم بر پارلمان»، «ارتقای بلوغ سیاسی و اجتماعی مردم»، «جلب مشارکت مردم در فرآیند تقنین» و «بهبود کیفیت قوانین»، اصول (۶۹)، (۸۴) و (۸۶) و مشروح مذاکرات مجلس خبرگان قانون اساسی متضمن پذیرش شفافیت آرای نمایندگان مجلس می‌باشد. بر همین اساس پس از تصویب قانون آیین‌نامه داخلی در سال ۱۳۶۱، مقرر گردید «اصل بر رأی‌گیری علنی (قیام و قعود و کلیدهای برقی) می‌باشد مگر در مواردی که به‌موجب این قانون مستثنا شده است.» این امر هیچگاه از سوی نمایندگان مورد مناقشه قرار نگرفته و مقنن نیز نسبت به آنها واکنشی نشان نداد.

با تصویب آیین‌نامه داخلی جدید مجلس در سال ۱۳۷۸، قانونگذار در ماده (۱۱۸) رأی‌گیری در مجلس را منحصر به «علنی با ورقه»، «با دستگاه الکترونیکی»، «مخفی با ورقه» و «قیام و قعود» دانسته و مطابق ماده (۱۱۹) اصل بر رأی‌گیری با دستگاه الکترونیکی بوده که در صورت نقص فنی دستگاه ظرف یک هفته رأی‌گیری با قیام و قعود یا طرق دیگر انجام خواهد گرفت. بنابراین هرچند مطابق ماده (۱۱۸)، در موارد اول، دوم و چهارم رأی‌گیری علنی بوده و تنها در مورد سوم رأی‌گیری به‌صورت مخفی تجویز شده است و قانونگذار نیز صرفاً جهت تسهیل رأی‌گیری و شمارش آرا، اخذ رأی با دستگاه الکترونیکی را تجویز کرده، اما در عمل نتایج آرا برای عموم غیرقابل دسترس شد. شایان ذکر است مطالعه تجربیات بین‌المللی نیز حاکی از این است که شفافیت آرای نمایندگان دغدغه سایر کشورها بوده و اغلب کشورها به سمت شفافیت آرا در پارلمان رفته‌اند.

در مجلس شورای اسلامی نیز در دو سال اخیر شفاف‌سازی آرا، از جمله دغدغه‌های اصلی نمایندگان بوده و در دستور کار کمیسیون‌های تخصصی قرار گرفته است. «طرح اصلاح ماده (۱۱۷) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی»، «طرح الحاق دو تبصره به ماده (۱۱۹) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی»، «طرح شفافیت آرای نظام تقنینی»، «طرح اصلاح موادی از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی» با هدف شفافیت آرای نمایندگان به مجلس تقدیم و اعلام وصول شده است.

مخصوص صحن علنی

مشخصات طرح

دوره یازدهم - سال اول

شماره ثبت:

۵۳

شماره چاپ:

۳۴۵

تاریخ چاپ:

معاونت پژوهش‌های

سیاسی - حقوقی

دفتر مطالعات

حقوقی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۴۰۱۷۳۶۷

تاریخ انتشار:

۱۳۹۹/۱۱/۱۳

بر همین اساس و با عنایت به تعهد اغلب نمایندگان مجلس یازدهم به مردم جهت تحقق شفافیت آراء، طرح «شفافیت آرای نمایندگان» که به امضای ۱۷۶ نفر از نمایندگان محترم رسیده بود در جلسه علنی مورخ ۱۳۹۹/۳/۱۳ اعلام وصول گردید و جهت بررسی به کمیسیون آیین‌نامه داخلی مجلس ارجاع شد.

کمیسیون آیین‌نامه داخلی جهت رسیدگی به این طرح، پس از تصویب کلیات، آن را به کارگروه موضوع ماده (۱۴۲) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس ارجاع کرد. پس از تهیه گزارش کارشناسی توسط کارگروه مزبور و بررسی طرح در جلسات متعدد کمیسیون، این طرح در تاریخ ۱۳۹۹/۸/۱۲ به تصویب رسید که در ادامه به بررسی آن خواهیم پرداخت:

بررسی مصوبه کمیسیون

موضوع کمیسیون	متن ماده در صورت تصویب مصوبه کمیسیون	نظر مرکز پژوهش‌ها
ماده (۱) - در جزء «۱» ماده (۲۱) پس از عبارت «توزیع آنها» عبارت «و انتشار آن برای عموم حداکثر یک ماه از تاریخ جلسه به صورتی که قابل خوانش رایانه‌ای باشد» اضافه می‌شود.	ماده (۲۱) - وظایف دبیران عبارتند از: ۱. مراقبت در ضبط و تحریر صورت مذاکرات و چاپ و توزیع آنها و انتشار آن برای عموم حداکثر یک ماه به صورتی که قابل خوانش رایانه‌ای باشد.	در حال حاضر مستند به بند «۱» ماده (۲۱) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس، دبیران هیئت رئیسه مکلفند اقدام به ضبط و تحریر مذاکرات نمایند و مطابق ماده (۱۱۲) پس از ۴۸ ساعت بین نمایندگان توزیع کنند و در صورت عدم وجود اصلاح، مشروح مذاکرات را به تأیید رئیس مجلس یا نائب رئیس برسانند. اما این مذاکرات به اطلاع عموم نمی‌رسد و در صورتی که مردم و محققان نیاز به مشروح مذاکرات داشته باشند برای آنها قابل دسترسی نیست. لذا مطابق این ماده، دبیران مکلفند پس از امضای صورت مذاکرات جلسات توسط رئیس یا نایب رئیس مجلس، آن را به اطلاع عموم برسانند. بنابراین با توجه به مبانی شفافیت آرای نمایندگان و لزوم دسترسی عموم مردم به مشروح مذاکرات مجلس، تصویب این ماده مورد پیشنهاد است.
		با توجه به اینکه ممکن است عبارت «خوانش رایانه‌ای» موجب ابهام گردد، پیشنهاد می‌شود این عبارت، با رعایت تشریفات مندرج در آیین‌نامه داخلی ذیل این ماده به شرح زیر تعریف گردد: «مراد از قابلیت خوانش رایانه‌ای آن است که داده ساختار مشخص داشته باشد و به راحتی توسط رایانه و بدون دخالت انسان قابل پردازش باشد و قابل تضمین باشد که حین پردازش محتوای داده به صورت ناخواسته از بین نخواهد رفت» اسناد متنی یا جداگانه که به صورت تصویر یا در قالب سند قابل حمل (pdf شرکت ادوبی) یا بدون قاعده و نظم و ساختار تعریف شده منتشر شوند مصادیق نقض قابلیت خوانش رایانه‌ای هستند. متونی که به صورت ساختار یافته منتشر شوند، مثلاً عنوان، چکیده و بدنه اصلی محتوا قابل تفکیک باشد، یا جداگانه که عناوین و سطور آن ساختار مشخص داشته باشند از مصادیق قابلیت خوانش رایانه‌ای هستند. نمونه آن اسناد دارای قالب نمودگار منبع ^۱ است.

۱. مصوبه فرهنگستان برای RDF.

نظر مرکز پژوهش‌ها	متن ماده در صورت تصویب مصوبه کمیسیون	مصوبه کمیسیون
<p>مطابق جزء «۶» ماده (۲۲) قانون آیین‌نامه داخلی دبیران مکلف به تهیه و تنظیم برنامه هفتگی مجلس و دستور جلسه هستند اما الزامی برای انتشار آن برای عموم مردم پیش‌بینی نشده است. بنابراین با توجه به اینکه شفاف شدن برنامه هفتگی مجلس و اطلاع عموم از آن از جمله حقوق مردم و «حق دسترسی آزاد به اطلاعات» می‌باشد لذا باید به اطلاع مردم برسد. مضاف بر اینکه انتشار دستور جلسات، از تغییر مکرر آن جلوگیری می‌کند. بنابراین تصویب این ماده پیشنهاد می‌گردد.</p>	<p>ماده (۲۲) - وظایف و اختیارات هیئت رئیسه عبارتند از: ... ۶. تهیه و تنظیم برنامه هفتگی مجلس و انتشار آن حداقل سه روز قبل از تشکیل جلسه برای عموم.</p>	<p>ماده (۲) - در جزء «۶» ماده (۲۲) پس از عبارت «هفتگی مجلس» عبارت «و انتشار آن حداقل سه روز قبل از تشکیل جلسه برای عموم» اضافه می‌شود.</p>
<p>مطابق ماده (۶۱) قانون آیین‌نامه داخلی، صرفاً مناط اعتبار رسمیت جلسات کمیسیون‌ها و نصاب مصوبات آنها مشخص گردیده است. بنابراین با توجه به هدف این طرح، لازم بود که اولاً لزوم علنی بودن جلسات و مذاکرات کمیسیون و شفافیت آرای اعضای آن و کیفیت انتشار تصریح شود. ثانیاً نحوه غیرعلنی شدن مذاکرات و عدم انتشار آرا مشخص گردد. ثالثاً شرایط و مدت زمان انتشار مذاکرات جلسات غیرعلنی معین شود. لذا این ماده با تمرکز بر شفافیت عملکرد کمیسیون‌ها به لزوم علنی بودن مذاکرات کمیسیون و آرای اعضای آن، شیوه غیرعلنی شدن مذاکرات و آرا و کیفیت شفاف شدن جلسات غیرعلنی پس از رفع شرایط اضطرار پرداخته و تصویب آن پیشنهاد می‌گردد.</p>	<p>ماده (۶۱) - مناط اعتبار رسمیت جلسه کمیسیون‌ها حضور حداقل دوسوم اعضای کمیسیون و نصاب مصوبات آن مطابق ماده (۱۱۷) این قانون است. جلسات کمیسیون‌ها به صورت علنی تشکیل می‌شود و دستور جلسات هفتگی حداقل یک هفته قبل از تشکیل برای عموم منتشر می‌شود. اسامی حاضرین و غایبین جلسه همراه با آرای نمایندگان به تفکیک اسامی نمایندگان مخالف، موافق و ممتنع و کسانی که در رأی‌گیری شرکت نکرده‌اند به ترتیب حروف الفبا تا پایان روز رأی‌گیری در پایگاه اطلاع‌رسانی رسمی مجلس به صورتی که قابل خوانش رایانه‌ای باشد، برای عموم منتشر می‌شود و در مشروح مذاکرات کمیسیون نیز ثبت می‌شود.</p> <p>تبصره ۱ - در صورت اضطرار که رعایت امنیت کشور ایجاب نماید، هرگاه وزیر ذی‌ربط یا بالاترین مقام دستگاه مربوط یا حداقل یک‌چهارم از اعضای کمیسیون، درخواست نمایند تا برای موضوع مورد بحث، جلسه غیرعلنی تشکیل شود، با تصویب کمیسیون جلسه صرفاً برای رسیدگی به همان موضوع، غیرعلنی می‌شود.</p> <p>تبصره ۲ - در مواردی که حداقل پنج عضو کمیسیون درخواست نمایند که آرای اعضای کمیسیون در مورد طرح یا لایحه یا بخشی از اجزای آن منتشر نشود، در صورت تصویب این درخواست، نتایج آرا بدون درج اسامی انتشار می‌یابد.</p> <p>تبصره ۳ - در خصوص طرح‌ها و لوایحی که به موجب اصل هشتادوپنجم قانون اساسی در کمیسیون مورد رسیدگی قرار می‌گیرد، الزاماً جلسات به صورت علنی تشکیل می‌شود و عدم انتشار آرای نمایندگان در اینگونه جلسات به منزله غیرعلنی شدن جلسه نیست.</p> <p>تبصره ۴ - مشروح مذاکرات جلسات علنی کمیسیون‌ها حداکثر ظرف مدت یک ماه به صورتی که قابل خوانش رایانه‌ای باشد، در پایگاه اطلاع‌رسانی رسمی مجلس برای عموم انتشار می‌یابد.</p>	<p>ماده (۳) - ماده (۶۱) به شرح زیر اصلاح و پنج تبصره به آن الحاق می‌شود:</p> <p>«مناطق اعتبار رسمیت جلسه کمیسیون‌ها حضور حداقل دوسوم اعضای کمیسیون و نصاب مصوبات آن مطابق ماده (۱۱۷) این قانون است. جلسات کمیسیون‌ها به صورت علنی تشکیل می‌شود و دستور جلسات هفتگی حداقل یک هفته قبل از تشکیل برای عموم منتشر می‌شود. اسامی حاضرین و غایبین جلسه همراه با آرای نمایندگان به تفکیک اسامی نمایندگان مخالف، موافق و ممتنع و کسانی که در رأی‌گیری شرکت نکرده‌اند به ترتیب حروف الفبا تا پایان روز رأی‌گیری در پایگاه اطلاع‌رسانی رسمی مجلس به صورتی که قابل خوانش رایانه‌ای باشد، برای عموم منتشر می‌شود و در مشروح مذاکرات کمیسیون نیز ثبت می‌شود.</p> <p>تبصره ۱ - در صورت اضطرار که رعایت امنیت کشور ایجاب نماید، هرگاه وزیر ذی‌ربط یا بالاترین مقام دستگاه مربوط یا حداقل یک‌چهارم از اعضای کمیسیون، درخواست نمایند تا برای موضوع مورد بحث، جلسه غیرعلنی تشکیل شود، با تصویب کمیسیون جلسه صرفاً برای رسیدگی به همان موضوع، غیرعلنی می‌شود.</p> <p>تبصره ۲ - در مواردی که حداقل پنج عضو کمیسیون درخواست نمایند که آرای اعضای کمیسیون در مورد طرح یا لایحه یا بخشی از اجزای آن منتشر نشود، در صورت تصویب این درخواست، نتایج آرا بدون درج اسامی انتشار می‌یابد.</p> <p>تبصره ۳ - در خصوص طرح‌ها و لوایحی که به موجب اصل هشتادوپنجم قانون اساسی در کمیسیون مورد رسیدگی قرار می‌گیرد، الزاماً جلسات به صورت علنی تشکیل می‌شود و عدم انتشار آرای نمایندگان در اینگونه جلسات به منزله غیرعلنی شدن جلسه نیست.</p> <p>تبصره ۴ - مشروح مذاکرات جلسات علنی کمیسیون‌ها حداکثر ظرف مدت یک ماه به صورتی که قابل خوانش رایانه‌ای باشد، در پایگاه اطلاع‌رسانی رسمی مجلس برای عموم انتشار می‌یابد.</p>

موضوع	متن ماده در صورت تصویب مصوبه کمیسیون	مصوبه کمیسیون
<p>نظر مرکز پژوهش‌ها</p>	<p>تبصره ۴ - مشروح مذاکرات جلسات علنی کمیسیون‌ها حداکثر ظرف مدت یک ماه به صورتی که قابل خوانش رایانه‌ای باشد، در پایگاه اطلاع‌رسانی رسمی مجلس برای عموم انتشار می‌یابد.</p> <p>تبصره ۵ - مذاکرات جلسات غیرعلنی کمیسیون‌ها و آن دسته از آرای نمایندگان که عدم انتشار آنها به تصویب کمیسیون رسیده بود، با پیشنهاد حداقل پنج نفر از اعضای کمیسیون، پس از گذشت حداقل یک سال، با تصویب کمیسیون قابل انتشار است.</p>	<p>تبصره ۵ - مذاکرات جلسات غیرعلنی کمیسیون‌ها و آن دسته از آرای نمایندگان که عدم انتشار آنها به تصویب کمیسیون رسیده بود، با پیشنهاد حداقل پنج نفر از اعضای کمیسیون، پس از گذشت حداقل یک سال، با تصویب کمیسیون قابل انتشار است.»</p>
<p>در راستای تحقق تکلیف انتشار مذاکرات در صحن و کمیسیون، ضروری است مسئول این امر در قانون مشخص گردد تا قابلیت اجرا پیدا کند. لذا همانگونه که در بند «۱» ماده (۲۱) دبیران مجلس مکلف به انتشار مذاکرات صحن گردیدند، مطابق این ماده دبیران کمیسیون‌ها موظف به انتشار مذاکرات کمیسیون‌ها در پایگاه اطلاع‌رسانی رسمی مجلس خواهند بود. بنابراین تصویب این ماده پیشنهاد می‌گردد.</p>	<p>ماده (۶۳) - رئیس مجلس حداقل یک نفر از کارشناسان باتجربه و مناسب مجلس را به‌عنوان دبیر در اختیار هر کمیسیون قرار می‌دهد تا نسبت به امور کارشناسی و اداری مربوطه از قبیل ارتباط با هیئت‌رئیس و ادارات مجلس و کمیسیون‌ها و تنظیم و توزیع مراسلات، ضبط و انتشار مذاکرات در پایگاه اطلاع‌رسانی رسمی مجلس، بایگانی اوراق و پرونده‌ها، تسریع جریان امور دفتری و تهیه صورت‌جلسات و سایر امور اداری اقدام نماید.</p>	<p>ماده (۴) - در ماده (۶۳) پس از عبارت «ضبط» عبارت «و انتشار مذاکرات در پایگاه اطلاع‌رسانی مجلس» اضافه می‌شود.</p>
<p>مطابق ماده (۶۴) قانون آیین‌نامه داخلی، گزارش عملکرد کمیسیون‌ها باید به‌صورت ماهانه به اطلاع نمایندگان برسد. اما با توجه به اینکه اولاً در حال حاضر این گزارش‌ها بسیار خلاصه و بدون جزئیات ارائه می‌شود، ضروری است موارد لازم به‌صورت تفصیلی مورد اشاره قرار گیرد و علاوه بر آن به اطلاع مردم نیز برسد. ثانیاً مذاکرات جلسات علنی نیز به‌صورت زنده پخش گردد. همچنین «سازمان صدا و سیما» به‌عنوان رسانه ملی نیز باید جهت انعکاس جلسات علنی به عموم مردم واجد صلاحیت باشد، زیرا سپردن حضری تکلیف انتشار مذاکرات به مرکز برنامه‌ریزی و فناوری اطلاعات مجلس ممکن است در معرض ملاحظات اداری و اجرایی یا اعمال نظرهای مدیریتی قرار گیرد. بنابراین این ماده با تفصیل عبارت عملکرد کمیسیون‌ها و بیان مصادیق آن، لزوم انتشار گزارش عملکرد به عموم مردم را پیش‌بینی نموده است. مضاف بر آنکه مطابق تبصره این ماده، علاوه بر پخش زنده جلسات علنی کمیسیون از پایگاه اطلاع‌رسانی مجلس، سازمان صداوسیما اجازه حضور در جلسات علنی کمیسیون‌ها و تهیه گزارش را دارا می‌باشد. بر این اساس تصویب این ماده مورد پیشنهاد است.</p> <p>لازم به ذکر است با توجه به مصوبه شورای عالی فضای مجازی مبنی بر انجام تبلیغات مؤسسات و نهادهای دولتی در پیام‌رسان‌های داخلی، اجازه به بخش خصوصی برای پخش زنده و بارگذاری صوت جلسات در فضای پیام‌رسان‌های داخلی بالای یک میلیون عضو و استفاده از خدمات اشتراک ویدئویی آن‌ها و همچنین ایجاد حساب‌های رسمی کمیسیون‌های</p>	<p>ماده (۶۴) - گزارش عملکرد کمیسیون‌ها از قبیل رسیدگی به طرح‌ها و لوایح، سوال، تحقیق و تفحص و عملکرد ناظرین در هیئت‌ها، شوراها و مجامع هر ماه یک‌بار به هیئت رئیسه مجلس ارائه می‌شود تا به نحو مقتضی برای نمایندگان و عموم اطلاع‌رسانی شود.</p> <p>تبصره - سازمان صداوسیما با رعایت شرایط مندرج در ماده (۵) این قانون، مجاز است برای تهیه گزارش کامل و زنده صوتی و تصویری از جلسات علنی کمیسیون‌ها در کمیسیون حضور یابد و همچنین صوت این جلسات در پایگاه اطلاع‌رسانی رسمی مجلس به‌صورت زنده پخش می‌شود.</p>	<p>ماده (۵) - ماده (۶۴) به شرح زیر اصلاح و یک تبصره به آن الحاق می‌گردد:</p> <p>«ماده ۶۴- گزارش عملکرد هر کمیسیون از قبیل رسیدگی به طرح‌ها و لوایح، سؤال، تحقیق و تفحص و عملکرد ناظرین در هیئت‌ها، شوراها و مجامع در پایان هر ماه به هیئت رئیسه مجلس ارائه می‌شود تا به نحو مقتضی برای نمایندگان و عموم اطلاع‌رسانی شود.</p> <p>تبصره - سازمان صدا و سیما با رعایت شرایط مندرج در ماده (۵) این قانون، مجاز است برای تهیه گزارش کامل و زنده صوتی و تصویری از جلسات علنی کمیسیون‌ها در کمیسیون حضور یابد و همچنین صوت این جلسات در پایگاه اطلاع‌رسانی رسمی مجلس به‌صورت زنده پخش می‌شود.»</p>

مصوبه کمیسیون	متن ماده در صورت تصویب مصوبه کمیسیون	نظر مرکز پژوهش‌ها
		تخصصی و مجلس شورای اسلامی برای این امور در پیام‌رسان‌ها و شبکه‌های اشتراک ویدئوی بومی قابل پیشنهاد است.
ماده (۶) - ماده (۸۱) به شرح زیر اصلاح و یک تبصره به آن الحاق می‌شود: «ماده ۸۱- مأموریت‌های رسمی فردی و جمعی نمایندگان، از قبیل شرکت در سمینارها، اجلاس‌ها، بازدیدهای فنی و تخصصی و نظارتی در داخل و خارج از کشور با تصویب کمیسیون ذی‌ربط و تأیید هیئت رئیسه مجلس انجام می‌شود. مأموریت اعضای هیئت رئیسه مجلس، با تصویب هیئت رئیسه انجام می‌شود. مأموریت اعضای هیئت رئیسه هیئت رئیسه هر کمیسیون مکلف است حداکثر تا یک هفته پس از انجام مأموریت، گزارش آن را همراه اطلاعات مربوط از جمله فهرست اعضا، هزینه‌ها، اهداف و نتایج به‌صورتی که قابل خوانش رایانه‌ای باشد، برای اطلاع عمومی منتشر نماید. در مورد اعضای هیئت رئیسه مجلس این تکلیف به‌عهد هیئت رئیسه است. تبصره - در موارد خاص با تصویب کمیسیون و در مورد هیئت رئیسه مجلس با تصویب هیئت رئیسه، اطلاعات مربوط به مأموریت‌ها منتشر نمی‌شود.»	با توجه به خلأ موجود در ماده (۸۱) در خصوص عدم اطلاع‌رسانی عمومی مأموریت‌های داخلی و خارجی نمایندگان و همچنین نحوه انجام مأموریت‌های هیئت رئیسه مجلس، لازم است اولاً کیفیت انجام مأموریت‌های هیئت رئیسه مشخص گردد. ثانیاً اطلاعات مربوط به مأموریت‌های نمایندگان به اطلاع عموم مردم نیز برسد. لازم به ذکر است که در برخی موارد اطلاع‌رسانی عمومی مأموریت‌ها به‌علت وجود معاذیری از جمله موارد امنیتی و ... امکان‌پذیر نیست که مطابق تبصره این ماده، با تصویب کمیسیون یا هیئت رئیسه مجلس، اطلاعات مربوط به مأموریت منتشر نخواهد شد. بنابراین تصویب این ماده پیشنهاد می‌گردد.	
ماده (۷) - در ماده (۸۹) پس از عبارت «ثبت خواهد شد» عبارت «هیئت رئیسه مکلف است ماهانه گزارش غیبت و تأخیر هریک از نمایندگان در جلسات صحن و کمیسیون‌ها را در پایگاه اطلاع‌رسانی مجلس برای عموم به‌صورتی که قابل خوانش رایانه‌ای باشد، منتشر کند.»	ماده (۸۹) - غیبت، تأخیر غیرموجه نمایندگان پیش از پایان جلسه مجلس اعلان و در صورت مذاکرات مجلس ثبت خواهد شد. هیئت رئیسه مکلف است ماهانه گزارش غیبت و تأخیر هریک از نمایندگان در جلسات صحن و کمیسیون‌ها را در پایگاه اطلاع‌رسانی مجلس برای عموم به‌صورتی که قابل خوانش رایانه‌ای باشد، منتشر کند.	یکی از موارد شفافیت پارلمانی، شفافیت حضور، غیاب و تأخیر نمایندگان پارلمان است. بنابراین با عنایت به اهمیت حضور فعال و منظم نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی و تأکید مقام معظم رهبری مدظله‌العالی بر این امر در پیام آغاز به‌کار مجلس یازدهم (۱۳۹۹/۳/۷)، باید علاوه بر ثبت حضور، غیاب و تأخیر نمایندگان محترم، گزارش آن نیز به اطلاع عموم مردم برسد. بنابراین این ماده واجد الزام اطلاع‌رسانی عمومی گزارش حضور، غیاب و تأخیر نمایندگان بوده و تصویب آن پیشنهاد می‌گردد.
ماده (۸) - در انتهای ماده (۹۵) عبارت «اسامی نمایندگانی که سه بار غیبت غیرموجه در یک ماه داشته باشند در روزنامه‌ها درج خواهد شد.» حذف می‌شود.	ماده (۹۵) - نمایندگان باید در روزی که قبلاً برای تشکیل جلسه رسمی معین می‌شود در مجلس حاضر شوند. در صورت تأخیر بدون عذر موجه از طرف هیئت رئیسه توبیخ خواهند شد. همچنین، هریک از نمایندگان که در موقع أخذ رأی با اعلام قبلی رئیس مجلس مبنی بر منع خروج از جلسه بدون عذر موجه خارج شود، مستحق توبیخ خواهد بود و در صورت تکرار تأخیر و غیبت، مقررات آیین‌نامه از طرف هیئت رئیسه درباره او اجرا خواهد شد.	در صورت تصویب ماده (۷) این طرح مبنی بر شفافیت حضور، غیاب و تأخیر نمایندگان و اطلاع‌رسانی به عموم، حکم مندرج در ذیل ماده (۹۵) مبنی بر انتشار اسامی نمایندگان دارای بیش از سه غیبت غیرموجه زائد بوده و حذف حکم مذکور ضروری است. بنابراین تصویب این ماده مشروط به تصویب ماده (۷) طرح مورد پیشنهاد است و در صورتیکه ماده (۷) تصویب نشود مورد پیشنهاد نیست.
ماده (۹) - در ماده (۱۱۹) پس از عبارت «نتیجه آراء را» عبارت «همراه با نمایش اسامی مخالفین، موافقین، ممتنعین و نمایندگی که در رأی‌گیری شرکت نکرده‌اند» اضافه می‌شود و یک تبصره به شرح زیر به آن الحاق می‌شود:	ماده (۱۱۹) - هیئت رئیسه مجلس موظف است مجلس را به وسایل پیشرفته الکترونیکی مجهز نماید تا شمارش عده حاضران در مجلس و اعلام رأی مخالف، موافق و ممتنع با وسایل مذکور ممکن و میسر گردد و نتیجه آراء همراه با نمایش اسامی مخالفین، موافقین، ممتنعین و نمایندگی که در رأی‌گیری شرکت نکرده‌اند را در	۱. در همه موارد رأی‌گیری علنی، بجز موارد مصرح در ماده (۱۲۲)، آرای نمایندگان باید برای نمایندگان مجلس علنی و شفاف باشد. ماده (۱۱۹) فعلی نیز با در نظر گرفتن چنین پیش‌فرضی تدوین شده و به تصویب رسیده است. اما تصریح این ماده بر «شمارش عده حاضران در مجلس و اعلام رأی مخالف، موافق و ممتنع» و تأکید آن

نظر مرکز پژوهش‌ها	متن ماده در صورت تصویب مصوبه کمیسیون	مصوبه کمیسیون
<p>بر این امر که «نتیجه آرا را در معرض دید نمایندگان قرار دهد»، موجب شده است که اسامی نمایندگان در کنار نتیجه آرای آنها درج نشود. این درحالی است که منظور از شفافیت و علنی بودن آرا نمایندگان معلوم شدن نوع رأی و اسامی رأی‌دهندگان نیز هست و گرنه اعلام نتیجه آرا به تنهایی به معنای علنی بودن نیست. بنابراین ضروری است که عبارت «همراه با نمایش اسامی مخالفین، موافقین، ممتنعین و نمایندگی که در رأی‌گیری شرکت نکرده‌اند» به این ماده اضافه شود. بر این اساس تصویب این ماده پیشنهاد می‌گردد.</p> <p>۲. با توجه به اینکه شفافیت آرای نمایندگان مطلق نبوده و در صورت درخواست پانزده نفر از نمایندگان مبنی بر رأی‌گیری به صورت مخفی با ورقه و تصویب مجلس، آرای نمایندگان منتشر نخواهد شد. لذا اعطای اختیار تشخیص عدم انتشار آرا به هیئت رئیسه، اولاً با عنایت به مطلق نبودن شفافیت آرا و امکان مخفی نمودن آن بر اساس درخواست ۱۵ نفر از نمایندگان و تصویب مجلس، امری زائد است. ثانیاً این تبصره ممکن است با توجه به گرایش‌های سیاسی منجر به چالش و تنش بین نمایندگان گردد. ثالثاً موضوع این ماده شفافیت آرای نمایندگان نسبت به یکدیگر است نه شفافیت آرای نمایندگان برای مردم، بنابراین مشروط نمودن عدم اعلام آرای نمایندگان برای دیگر نمایندگان به تشخیص هیئت رئیسه فاقد منطق قانونی است. لذا عدم تصویب این تبصره مورد پیشنهاد است.</p>	<p>معرض دید نمایندگان قرار دهد. در موارد نقص فنی دستگاه‌ها حداکثر برای یک هفته رأی‌گیری با قیام و قعود یا طرق دیگر انجام خواهد شد. تمدید این مهلت با تصویب مجلس خواهد بود.</p> <p>تبصره - در مورد هریک از مواد یا اجزا که به تشخیص هیئت رئیسه جنبه صنفی یا منطقه‌ای دارد، آرا اعلام نمی‌شود.</p>	<p>«تبصره - در مورد هریک از مواد یا اجزا که به تشخیص هیئت رئیسه جنبه صنفی یا منطقه‌ای دارد، آراء اعلام نمی‌شود.»</p>
<p>در ماده (۱۲۲) قانون آیین‌نامه داخلی موارد رأی‌گیری به صورت مخفی با ورقه به صورت حصری مشخص گردیده است. این ماده اولاً با حذف بند «۳» ماده (۱۲۲) آرای نمایندگان در خصوص «رأی اعتماد و عدم اعتماد به وزیران و هیئت وزیران و رأی عدم کفایت به رئیس‌جمهور» را علنی نموده است. ثانیاً با افزودن یک تبصره به این ماده به‌عنوان یک استثنا بر اصل شفافیت آرا، که قاعده‌ای مرسوم در پارلمان‌های دنیاست، مقرر داشته در صورت درخواست پانزده نفر از نمایندگان و تصویب مجلس آرا به صورت مخفی با ورقه خواهد بود. بنابراین تصویب این ماده پیشنهاد می‌گردد.</p>	<p>ماده (۱۲۲)- در موارد ذیل أخذ رأی مخفی با ورقه الزامی است:</p> <p>۱- انتخاب اعضای هیئت رئیسه، حقوقدانان شورای نگهبان، نمایندگان مجلس در نهادها و هیئت‌ها، مجامع و شوراها و سایر انتخابات راجع به اشخاص</p> <p>۲- انتخابات داخلی شعب و کمیسیون‌ها</p> <p>۳- رأی نسبت به اعتبارنامه نمایندگانی که مورد اعتراض واقع شده‌اند.</p> <p>تبصره ۱- هیئت رئیسه موظف است کارت‌های مخصوصی برای رأی‌گیری مخفی تهیه و در اختیار نمایندگان قرار دهد. رأی‌گیری به وسیله هرگونه ورقه و کاردتی غیر از این اوراق معتبر نخواهد بود.</p> <p>تبصره ۲- در مواردی که حداقل پانزده نفر از نمایندگان رأی‌گیری مخفی با ورقه را درخواست نمایند، بدون بحث در مورد درخواست رأی‌گیری می‌شود و در صورت تصویب، برای آن موضوع رأی‌گیری مخفی با ورقه انجام می‌شود.</p>	<p>ماده (۱۰) - جزء «۳» ماده (۱۲۲) حذف و یک تبصره به عنوان تبصره «۲» به این ماده الحاق می‌شود:</p> <p>تبصره ۲- در مواردی که حداقل پانزده نفر از نمایندگان رأی‌گیری مخفی با ورقه را درخواست نمایند، بدون بحث در مورد درخواست رأی‌گیری می‌شود و در صورت تصویب، برای آن موضوع رأی‌گیری مخفی با ورقه انجام می‌شود.</p>

مصوبه کمیسیون	متن ماده در صورت تصویب مصوبه کمیسیون	نظر مرکز پژوهش‌ها
<p>ماده (۱۱) - ماده (۱۲۶) به شرح زیر اصلاح و یک تبصره به آن الحاق می‌شود:</p> <p>ماده (۱۲۶) - در تمامی مواردی که رأی‌گیری در صحن به صورت الکترونیکی یا علنی با ورقه انجام می‌شود، اسامی نمایندگان موافق، مخالف، ممتنع و کسانی که در رأی‌گیری شرکت نکرده‌اند به ترتیب حروف الفبا در مشروح مذاکرات ثبت و حداکثر یک هفته پس از رأی‌گیری در پایگاه اطلاع‌رسانی رسمی مجلس به صورتی که قابل خوانش رایانه‌ای باشد عموم منتشر می‌شود.</p> <p>تبصره - اسامی نمایندگان تقاضاکننده برای رأی‌گیری مخفی یا علنی با ورقه، در صورت مشروح مذاکرات مجلس ثبت می‌شود.</p>	<p>ماده (۱۲۶) - در تمامی مواردی که رأی‌گیری در صحن به صورت الکترونیکی یا علنی با ورقه انجام می‌شود، اسامی نمایندگان موافق، مخالف، ممتنع و کسانی که در رأی‌گیری شرکت نکرده‌اند به ترتیب حروف الفبا در مشروح مذاکرات ثبت و حداکثر یک هفته پس از رأی‌گیری در پایگاه اطلاع‌رسانی رسمی مجلس به صورتی که قابل خوانش رایانه‌ای باشد برای عموم منتشر می‌شود.</p> <p>تبصره - اسامی نمایندگان تقاضاکننده برای رأی‌گیری مخفی یا علنی با ورقه، در صورت مشروح مذاکرات مجلس ثبت می‌شود.</p>	<p>مطابق این ماده نحوه انتشار و اعلام نتایج رأی نمایندگان مشخص شده است و مقرر گردیده اطلاعات آرا و نمایندگان در متن‌های قابل جستجو و قابل خوانش رایانه‌ای منتشر گردد تا دسترسی و تحلیل داده‌ها سریع‌تر، راحت‌تر و دقیق‌تر صورت گیرد. لذا تصویب این ماده مورد پیشنهاد است.</p>

نتیجه‌گیری

ایجاد شفافیت در اغلب ارکان حاکمیت و به‌طور خاص در نهاد قانونگذاری هر کشوری، امری بدیهی و از مؤلفه‌های مردم‌سالاری به‌شمار می‌رود. در واقع شفافیت پارلمانی مجموعه‌ای به هم پیوسته اعم از شفافیت عملکردی نمایندگان تا شفافیت اداری پارلمان بوده که ابزار نظارت مردمی بر پارلمان محسوب می‌شود.

شفافیت آرای نمایندگان مجلس یکی از ابعاد شفافیت عملکردی است که از دیرباز مورد توجه واقع گردیده و جهت دسترسی و نظارت مردم بر پارلمان، مجالس محلی را برای حضور مردم تعبیه کرده‌اند تا بتوانند از نزدیک نظاره‌گر مذاکرات مجلس بوده و با ارتباط با نماینده شهر خود و ارائه پیشنهادها و انتقادات به‌طور غیرمستقیم در مباحث شرکت کنند.

تجارب سایر کشورها حاکی از این است که هر کشور مطابق با شرایط و مقتضیات خاص خود برای انتشار اطلاعات آرای نمایندگان پارلمان، تصمیماتی اتخاذ کرده است. در واقع در اغلب کشورها، پیش‌فرض بر شفافیت و ارائه اطلاعات آرای نمایندگان در جلسات مختلف بوده مگر آنکه موارد استثنایی موجب شود تا اطلاعات آرای نمایندگان مخفی بماند.

در جمهوری اسلامی ایران نیز متعاقب تصویب اصل (۶۹) قانون اساسی کلیه مذاکرات مجلس علنی شده و متعاقب آن به‌موجب مواد (۱۲۴) و (۱۲۵) آیین‌نامه داخلی آرای نمایندگان برای مردم شفاف شد، تا اینکه در سال ۱۳۷۸ و پس از اصلاح آیین‌نامه داخلی جهت تسهیل رأی‌گیری و شمارش آرا، رأی‌گیری الکترونیکی جایگزین روش قیام و قعود گردیده و از این پس تنها نتیجه آرا به اطلاع نمایندگان و مردم می‌رسید.

مع الوصف با عنایت به مبانی حاکم بر شفافیت اعم از «نظارت همگانی»، «امر به معروف و نهی از منکر» و تلازم آن با «آگاهی‌بخشی به مردم» و همچنین «حق دسترسی آزاد به اطلاعات» و «حق تعیین سرنوشت» و در راستای جلب مشارکت عمومی در امر تقنین **تصویب این طرح پیشنهاد می‌گردد.**

تنها نکته قابل ملاحظه آن است که در تبصره ماده (۹) این طرح، اختیار غیرعلنی شدن آرا در مواردی که طرح یا لایحه جنبه صنفی یا منطقه‌ای دارد به هیئت رئیسه سپرده شده است، که اولاً «موارد صنفی و منطقه‌ای» واجد ابهام بوده و ممکن است منجر به سلیقه‌ای شدن انتشار آرا گردد و با توجه به گرایش‌های سیاسی به چالش و تنش بیانجامد. ثانیاً با عنایت به مطلق نبودن شفافیت آرا و امکان غیرعلنی شدن آن با درخواست پانزده نفر از نمایندگان و تصویب نمایندگان مطابق ماده (۱۰) این طرح، **عدم تصویب تبصره ماده (۹)**

پیشنهاد می‌گردد.